

Miho Demović

SVEĆENIČKI LIK ALBE VIDAKOVIĆA

(Uz desetu obljetnicu smrti)

Prošle godine navršilo se deset godina od prerane smrti hrvatskog svećenika glazbenika Ma Albe Vidakovića. Tom prigodom Institut za crkvenu glazbu održao je savjetovanje, na kojem je podrobno prikazan pokojnikov umjetnički rad. (Usporedi: Sv. Cecilija, XLIX, 2—3.)

Pojava Albe Vidakovića u povijesti hrvatske glazbene kulture jedinstvena je. Njegov doprinos na tom području toliko je velik da će svatko tko bude proučavao povijest hrvatske glazbene uljudbe morati posegnuti za njegovim životnim opusom. Složeni državno-crkveni odnosi bili su jedina zapreka da Vidaković nije samo za doprinos muzikološkog djela »Vinko Jelić i njegova zbirka duhovnih koncerata i ricercara *Parnassia militia*« godine 1957. odlikovan naslovom akademika.

Poznato je da se ljudi od starine otimaju za velikane. Najvećeg pjesnika antike prisvaja 11 gradova stare grčke države: Smirna, Rod, Kolofon, Hios, Argos, Salamina, Hij, Pil, Itaka, Kima i Atena. Emila Zolu prisvajaju Talijani, Francuzi, pa i Hrvati. U naše vrijeme za velikanima se otimaju ideologije, prikazujući njihov život i djelo ne onako kako su stvarno živjeli i djelovali ti nadljudi čovječjeg uma, već kako to pogoduje načelima odnosno ideologije. Prikazivati stvarnost nečijeg života i rada drukčijom negoli je ona zaista bila, nepravda je prema čovjeku, a na poseban način kad se ona odnosi na velikana. Takvi su ljudi zajedničko dobro naroda i ustanove gdje su iznikli i djelovali. Stoga se spomenutim postupkom nepravda nanosi i narodu i ustanovi u kojoj su djelovali.

Potrebno je, dakle, čuvati i objavljevati svu arhivsku građu koja se odnosi na život i djelo velikih ljudi, da se nakon nekog vremena ne bi dogodilo da

se prikazuju u drugom svjetlu od onoga u kojem su za života svijetlili. To me je potaklo da ovdje uz kraći prikaz objavim tri od petnaest sačuvanih duljih ili kraćih pisama koje mi je u desetgodišnjem prijateljskom poznanstvu pisao Albe Vidaković. Iz njih na poseban način zrači veličina Vidakovićeve svećeničkog lika. Smatram da će to biti skroman doprinos o desetgodišnjici smrti velikog Maestra u osvjetljavanju cjelovitosti njegova životnog puta i djela.

Moje prijateljstvo s Albom Vidakovićem nije bilo drugarско. Ono se temeljilo na odnosu učitelj — učenik. Zbog ratnih i poratnih naših prilika Vidaković je ostao gotovo usamljeni crkveni glazbenik. Tu usamljenost bolno je doživljavao i u njoj gledao tragediju crkvene glazbe kod nas. Da bi takvo stanje popravio, stavio je sebi za zadatak da među zagrebačkim bogoslovima odgoji što više svećenika glazbenika. Prilike su bile veoma teške. Nije bilo nikakvih mogućnosti za studij u inozemstvu, a minimalni su bili također i izgledi studija glazbe na građanskim ustanovama u domovini. Vidaković je u obliku privatnih lekcija i seminara na Bogoslovskom fakultetu podavao glazbeno znanje desecima bogoslova, među kojima sam bio i ja. Nastojao je za svaku biskupiju odgojiti po kojeg muzikalnog svećenika. Nad svojim učenicima posebno je bdio, gotovo više nego duhovnik. Tražio je od njih da budu uzorni bogoslovi, pomagao ih u svim bogoslovskim teškoćama, branio ih od nepravednih napada ja itd. Jednom riječi, odnosio se je prema njima očinski. Ja sam ga takvim doživio za vrijeme svojih bogoslovskih dana, a da je to bio istinski doživljaj, pokazuju i kasnija pokojnikova pisma.

Zbog nedoraslosti shvaćanja u Vidakovićevo su se vrijeme u duhovnim krugovima svećenici umjetnici smatrali labilnim u disciplini duhovnog života. Povod tome bio je i otpad nekolicine svećenika-glazbenika. Vidaković se borio protiv takvog mišljenja, u prvom redu izgrađujući svećeničku ličnost svojih učenika. Brojni su njegovi usmeni poticaji u tom smislu. Međutim, ja ću se u ovom prikazu osvrnuti samo na njegove pismene poticaje. Oni su bili namijenjeni prvim i neiskusnim godinama moga svećeničkog života i rada. Iz njih se vidi da je Maestro nastojao bdjeti nad mojim svećeništvom, da bi ono bilo i ostalo cjelovito. Iz uputa napisanih u tom smislu ja sam se puno obogatio u mladim svećeničkim danima. I za njih sam posebno zahvalan Vidakoviću. Međutim one su ostale pismeno svjedočanstvo o njegovu shvaćanju svećeništva.

Nema, naime, ni najmanjeg razloga sumnjati da ono što je Vidaković meni savjetovao nije nosio i sam duboko u duši i nastojao u životu ostvariti. Stoga treba misli o svećeništvu iz Vidakovićevih pisama smatrati njegovim osobnim shvaćanjem i doživljavanjem svećeništva. Eto tih misli:

... Uz dobru volju i Božju pomoć sve se može podnijeti i lijepo svladati. Misli uvijek da si svećenik Božji, koji može za svaku priliku svoga života naći uzor u svome Učitelju. Osim toga, čovjek nikada nije sam. Pogotovo ne svećenik. Svi svećenici širom čitavog svijeta svaki dan mole za svoju «nenazočnu braću». Za braću koji iz bilo kojeg razloga ne mogu moliti brevijar. A tih koji mole i za Tebe ima nekoliko stotina tisuća. Prava armija molitelja! Zar to nije utješno? Molitva je znak prave ljubavi među ljudima. I povezanosti međusobne. Pravo općinstvo svetih. A sveti mogu sve. Sve primiti iz ruke Božje. Na to nemoj nikada zaboraviti.

To mi piše Vidaković kao vojniku u Štip u pismu od 2. XI. 1961. Misli su duboke i sažete. Uzor svećeništva Vidakoviću je Isus Krist. Svećenik nije sam, već je član velikog prezbiterija od nekoliko stotina tisuća ljudi. Član svećeničkog

bratstva, koje se međusobno ljubi najsavršenijim znakom ljubavi — molitvom. Molitva je znak i svetosti. Ona je svemoćna. Stoga iz takvog shvaćanja treba u životu posjedovati optimizam. Vidakovića su svi poznavali kao uvijek raspoloženog i veselog. Nije pretjerano ako se ustvrdi da je taj njegov životni optimizam bio utemeljen baš na njegovu takvom shvaćanju svećeništva, iz kojega nije izdvajao sebe, premda se svojim umjetničkim sposobnostima i radom bio uzdigao daleko, daleko nad brojnim svećenicima naše domovine.

Umjetničko glazbeno djelovanje on je smatrao *apostolatom*. To izričito spominje u pismima od 18. XII. 1963. i 6. IX. 1964.

... Osobito mi je drago što si se opet vratio na svoje staro mjesto, da putem apostolata svete glazbe dižeš srca i pjevača i slušača ... I: Veoma mi je drago da si nastupio s dječaćkimi mješovitim zborom. Ali hvala Bogu, što si i s time započeo ... Kad se dječaci kao mali zagriju za zorno pjevanje, to im postaje potreba i onda kasnije ostaju vjerniji od svih drugih. Doživljaji u mladenačkim danima su neizbrisivi i ostavljaju dubok trag u duši. I to je ono najljepše u nama. Shvati to kao apostolat, jer će uroditi ne samo pjevačkim nego i drugim dobrim plodovima, ne sustani nego budi uporan i izdržljiv. Deus providebit.

U apostolatskom radu Vidaković traži posebnu upornost i izdržljivost. Te dvije vrline treba da su utemeljene na izuzetnom čovječjem odnosu prema pjevačima i povezane s dobrom nakanom da bi se uspjeh mogao postići. To on ovako razlaže:

Nastoj samo da se mnogo svladavaš u radu s pjevačima. Strpljivost, vedrina, upornost, to je naše oružje. Kad ljudi vide da im cijeniš njihov trud, lakše slušaju i radije dolaze na pokuse. Budi uvijek taktičan. Ne inzistiraj na nevažnim stvarima. Najprije neka ljudi ispunjavaju ono što je važnije, a onda istom ono što je sporednije. Imao si prilike da vidiš, kako ja radim s mojim »starcima«. Nastojim uvijek lijepo, pohvalim kad dobro otpjevaju štogod, ispravim kad promaše. Ali čim proba završi, onda sam im kao jedan od njih, uvijek prijateljski, srdačan i slušam sve što žele, da čujem premda me uvijek baš ne zanima. Oni više dolaze da pjevaju meni za ljubav nego zbog onih jasnih simboličkih honorara. (Pismo od 18. IV. 1961.)

Slične misli razrađuje i u pismu 1960. godine: *... Ali ne treba zaboraviti da se i praksa i znanje stječu samo upornim radom, od kojega Te nitko ne može izuzeti. Sve se mora prije ili poslije naučiti. Zato je bolje što prije, pa će i uspjesi stići na vrijeme. U sam talent se čovjek ne smije pouzdati. Talent je samo potencija koja dolazi do izražaja istom nakon uporna rada. Rad, i opet, rad jedini je put da talent dođe do izražaja. Sve je ostalo samo prividni uspjeh, kratkoga vijeka, a ljudi će brzo primijetiti prazninu, koja je možda bila za čas prikrivena vatrometom dopadljivosti ili neobičnosti. Druga je stvar, nadalje, odnos prema ljudima. Iskustvo nas uči da treba svakog čovjeka promatrati onakvim kakav jest, a ne kakav bi on možda po našem časovitom sudu trebao biti. Naša iskustva i spoznaje nije potrebno kazivati svakome, jer će više puta biti netočne, pa može doći i do nepopravljivih posljedica. Zato je bolje zadržavati za sebe, dopunjavati ih, provjeravati i ispravljati ih, a u međuvremenu nastojati pronaći prave uzroke zašto je baš nešto ovako kakvo jest, a nije drukčije. Od toga ćeš sam Ti imati najviše koristi, jer će Te tako razmišljanje navesti da i kod sebe štošta ispraviš i dotjeraš. Osim toga, dobro će biti, poznavajući vlastitu narav, postupati sa svakim što taktičnije. Ako čovjek ima*

pred očima siguran dobar cilj, taktično i uporno provođenje svojih zamisli će prije uroditi plodom nego prevelika radikalnost. Samo je smrt ta, koja radikalno leida s ovim svijetom.

I u pismu od 27. IV. 1960. razrađuje slično navedenu problematiku.

... Vrlo sam se veselio kad sam mogao pročitati da si se dobro uklopio u sve svoje dužnosti. Hvala Bogu, da Ti ide od ruke. Znam kako je svakom mladom čovjeku, koji mora početi mnoge stvari od početka. Pogotovo ako je nasljedstvo, što ga je zatekao, kojekakvo. Ako se čovjek uistinu zalaže u radu, to se ubrzo zamjećuje i ljudi to priznaju. Nego, nakon prvih uspjeha najteže je istim tempom nastaviti i izdržati. U tome se znadu mnogi prevariti. Misle da je nekoliko uspjeha dovoljno da se od njih može i kasnije udobno živjeti. A to je već stotinu puta prokušana fatalna zabluda. Koliko god je teško podignuti niveau u bilo kojem radu, još je teže taj niveau trajno zadržati. Zato i u Tvojem slučaju baš sada možeš očekivati prve i ozbiljnije poteškoće... Nastojati uvijek iznova zainteresirati ljude novim zadacima. Učvršćivati i sebe i njih u oduševljavanju za daljnji rad. Ne prestati tražiti nove putove i načine u što boljem svladavanju zadataka. To je jedini mogući put. Toga moraš biti svjestan svaki čas.

Svećenika treba da resi dobar glas i svećenički ugled, koji mu pripada radi uzvišenosti poziva. Da bi se te dvije odlike svećenikova života mogle ostvariti, potrebno je bdjeti na poseban način nad svojim osjećajnim životom, i to do te mjere da u slučaju neuspjeha sami sebi nametnemo i neugodnosti za odmazdu. U tom smislu piše mi 18. IV. 1961.

... Imaš li kakvih ozbiljnih poteškoća bilo s koje strane? Kako je s dobrim glasom i svećeničkim ugledom? Nastoj da Ti se u tom pogledu što ne omakne. Zbog jedne ludosti čovjek se grize čitav život. A neke se stvari ne mogu više nikada vratiti na ono kako je nekoć bilo. Tu čovjek nikada dosta da je na oprezu. Pogotovo ako je naglije čudi. Srce se lako uzbuđuje, mozak zataji i sve se čini da je manje opasno nego što uistinu jest. A i tamošnja klima znade svoje učiniti. Vojnović je već opisao jedan ekvinocijo. A to nije bio jedini. Govorim Ti sve ovo jer Ti želim samo najbolje. Vidio sam vlastitim očima mnogo toga, a nešto i sam proživio, pa sam uvjeren da istinu govorim. Istinu, koja treba uvijek da bude i Tebi i meni pred očima. A nama se glazbenicima rado prišva i ono što jest i ono što se nikada nije dogodilo. To je stalni refren u sjemeništima i izvan njih. Moramo nastojati da se ta fama u što manje slučajeva obistini. Mlad si, imaš još sigurno lijepih ideala, pa ih nemoj ni pod koju cijenu iznevjeriti. Svaku neuredniju simpatiju već u početku svjesno, s pameću i s tvrdoglavom upornošću iskorjeniti. To može i boliti, ali bolje da sada malo boli, nego da kasnije čovjeka neprestano razdire, kad već ne može ništa promijeniti. A žene su u tom pogledu veoma lakomislene. Ispočetka i ne misle ni na što. Sviđa im se svaka pažnja i to odmah pokazuju. Kasnije, kad se u njima rodi simpatija, prelaze preko svih obzira i mogu dovesti do sto neprilika. Jedna srdačna, ali jasno vidljiva distanca je najbolji put da do svega toga ne dođe. Uvijek lijepo i ljubezno, ali iz daleka i pred svjedocima. Onda se nećeš zaletjeti i prijeći dopuštenu granicu. U časovima mirnog razmišljanja svaki put ponoviti za sebe sama svoje odluke. I ukoliko koji put nisi sa sobom bio zadovoljan, nametnuti si što god za odmazdu. Makar i najneznatniju »pokoricu«. Toliko, za vlastiti memento. Eto, tako Ti ja mislim i govorim. Ako poslušaj, neće Ti biti žao.

Svećenici umjetnici imaju i posebne teškoće zbog dubljeg osjećajnog nagnuća što ga u sebi nose. Veoma je važno naći ravnotežu i vlastiti put duhovnosti. U tom smislu piše 27. IV. 1960.:

Ja sam, istina, nastojao po mojim silama i sposobnostima da u onim kratkim našim susretima na satovima seminara ili pjevačkih pokusa pružim po koju misao, za koje sam držao da će biti od koristi ako se upamte i primijene u životu. Nešto znanja i iskustva nalagalo mi je da ih prenesem i na Vas mlade. Jer dobro je po koji put čuti i od nekog drugog, tko nije službeni poglavar, po neku misao o našem životu i poteškoćama na koje najčešće nailazimo. Ja sam već prevalio preko polovine života, pa imam dosta i lijepih i mučnih iskustava. Ako to može nekome koristiti, zašto se ne bi prenijelo i na drugoga? — Osim toga, mi koji se bavimo uz naše svećeničko zvanje i po nekom granom umjetnosti imamo još i vlastite probleme, koje najčešće drugi i ne primjećuju. Dublja osjećajnost, uživljanje u razna duševna stanja i snažnije reagiranje na mnoge naoko i indiferentnije stvari oko nas predstavlja za nas i drukčiju disciplinu duhovnog života. Ako se uspije u svemu tome naći sretna ravnoteža, lakše se može držati na visini u svakom pogledu. To su, eto, na dnu svega, bili moji osnovni motivi, koji su me pokretali. A kako vidim iz Tvojih redaka, to si osjetio i to Ti može biti od koristi.

Sigurno je, da iznesene misli ne iscrpljuju sve one ideale o svećeničkom zvanju koje je proživljavao u životu i radu Albe Vidaković. Međutim, i ovo što je izneseno, dovoljno je za tvrdnju da je Vidaković svoje svećeništvo volio i visoko cijenio. Ono bitno, što je osnova života svakog svećenika, u pismima je jasno izrečeno. A to je:

- temelj i uzor svećeništva je Isus Krist;
- smisao svećeništva ostvaruje se apostolskim radom;
- u apostolskom radu treba biti dobronamjeran, uporan i izdržljiv;
- u ophođenju s ljudima čovječan, pristupačan i taktičan;
- posebnu brigu treba posvećivati vlastitoj duhovnoj izgradnji, čuvajući cjelovitost dobroga glasa i svećeničkog ugleda.

Prijatelji i znanci Albe Vidakovića jedino su tako doživljavali njegov svećenički život i rad, koji će, premda prekinut preranom smrću, trajno ostati najljepši ures i svojina velikog svećeničkog bratstva našega vremena.